

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

Jilská 1, Praha 1

Tel./fax: 286 840 129

E-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

Jaké hodnoty jsou pro nás důležité?

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2011, v11-05</i>
Realizátor:	<i>CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>2. – 9. 5. 2011</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1115</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>OV.93</i>
Zveřejněno dne:	<i>21. června 2011</i>
Zpracoval:	<i>Milan Tuček</i>

V květnu 2011 CVVM předložilo svým respondentům otázku zaměřenou na to, jak se ve smyslu jejich důležitosti stavějí k vybraným hodnotám z oblasti rodinné, pracovní a společenskopolitické sféry a životního stylu. Dotázaní měli na čtyřbodové škále označit, nakolik je pro ně určitá hodnota důležitá či nedůležitá¹.

¹ Znění otázky: „Na následující kartě jsou uvedeny příklady toho, co lidé v životě uznávají a o co usilují. Přečtete si prosím jednotlivé výroky a řekněte, do jaké míry je pro Vás důležité: aa) podílet se na zlepšování života v místě Vašeho bydliště, ab) prosazovat politiku své strany, hnutí, ac) pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti, ad) mít jakoukoli práci, jen abyste byl zaměstnán a nebral podporu, ae) mít zajímavou práci, která by Vás bavila, af) vydělat hodně peněz, ag) mít práci, která má smysl, je užitečná, ah) mít práci, která umožňuje zkoušet nové věci, ba) mít vlastní firmu, kde můžete být svým pánem, bb) pracovat v kolektivu sympatických lidí, bc) mít práci, která umožňuje řídit činnost jiných lidí, bd) aktivně se podílet na ochraně přírody, be) podávat perfektní profesionální výkon, bf) mít hezké věci, které nemá každý, bg) mít čas hlavně na své koníčky a zájmy, bh) mít vždy své nerušené soukromí, ca) žít ve spokojené rodině, cb) pomáhat těm, kdo pomoc potřebují, cc) pomáhat především své rodině a přátelům, cd) mít co nejvšestrannější vědomosti, všeobecný přehled o kultuře, vědě, technice, politice, ce) být dobře informován o dění u nás a ve světě, cf) žít zajímavý, vzrušující život, cg) žít podle svého přesvědčení, ch) žít příjemně, užívat si, da) žít ve zdravém životním prostředí, db) žít v hezkém prostředí, dc) žít podle náboženských zásad, dd) žít zdravě, starat se o své zdraví, de) mít přátele, se kterými si dobře rozumíte, df) mít přátele, kteří Vám mohou být užiteční, dg) dosáhnout významného postavení ve společnosti, dh) být oblíbený mezi lidmi.“

Tabulka 1: Důležitost různých hodnot (%)

	velmi důležité	spíše důležité	spíše nedůležité	zcela nedůležité	Pořadí v r. 2008
1. žít ve spokojené rodině	74	21	3	2	1.
2. pomáhat především své rodině a přátelům	63	30	4	2	4.
3. mít přátele, se kterými si dobře rozumíte	58	37	3	1	2.
4. mít zajímavou práci, která by Vás bavila	55	33	6	1	3.
5. žít podle svého přesvědčení	51	41	5	2	9.
6. žít ve zdravém životním prostředí	50	42	5	2	5.
7. žít v hezkém prostředí	46	46	6	1	8.
8. mít práci, která má smysl, je užitečná	46	42	6	3	7.
9. žít zdravě, starat se o své zdraví	45	45	8	1	6.
10. pracovat v kolektivu sympatických lidí	44	42	9	3	10.
11. vydělat hodně peněz	40	44	11	3	11.
12. mít vždy své nerušené soukromí	39	45	13	2	12.
13. mít jakoukoli práci, jen abyste byl zaměstnán a nebral podporu	34	39	15	5	16.
14. pomáhat těm, kdo pomoc potřebují	33	54	8	2	17.
15. žít příjemně, užívat si	32	53	12	2	15.
16. podávat perfektní profesionální výkon	31	48	14	4	13.
17. mít přátele, kteří Vám mohou být užiteční	28	49	18	3	14.
18. mít čas hlavně na své koníčky a zájmy	27	53	16	2	19.
19. být oblíbený mezi lidmi	26	52	16	3	18.
20. mít práci, která umožňuje zkoušet nové věci	26	41	22	6	20.
21. mít co nejvšestrannější vědomosti, všeobecný přehled o kultuře, vědě, technice, politice	24	47	22	4	21.
22. být dobře informován o dění u nás a ve světě	22	49	23	4	23.
23. žít zajímavý, vzrušující život	20	44	30	5	24.
24. podílet se na zlepšování života v místě Vašeho bydliště	18	55	21	4	22.
25. mít vlastní firmu, kde můžete být svým pánem	18	25	33	18	27.
26. aktivně se podílet na ochraně přírody	14	47	28	6	25.
27. pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti	14	41	28	9	26.
28. dosáhnout významného postavení ve společnosti	12	31	39	14	28.
29. mít hezké věci, které nemá každý	11	27	43	17	30.
30. mít práci, která umožňuje řídit činnost jiných lidí	11	25	41	18	29.
31. žít podle náboženských zásad	10	20	28	34	31.
32. prosazovat politiku své strany, hnutí	6	22	31	31	32.

Pozn.: Procenta v řádku, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“, jednotlivé položky jsou v tabulce seřazeny podle velikosti podílu „velmi důležité“.

Z výsledků vyplynulo (viz tabulku 1), že zdaleka nejčastěji za „velmi důležité“ lidé považují mít dobré, spokojené rodinné zázemí, což v šetření uvedlo 71 % respondentů, přičemž i u ostatních se až na výjimky objevovala odpověď, že je to „spíše důležité“ (21 %). Také několik dalších z předložených hodnot bylo označeno za „velmi důležité“ relativně největší částí dotázaných, která se pohybovala od dvou třetin do téměř poloviny (dalších osm položek), v pořadí „pomáhat své rodině a přátelům“, „mít přátele, se kterými si dobře rozumí“, „mít zajímavou práci“, „žít podle svého přesvědčení“, „žít ve zdravém životním prostředí“, „žít v hezkém prostředí“. „mít práci, která má smysl, je užitečná“ a „žít zdravě, starat se o své zdraví“. Pro všechny tyto hodnoty rovněž platí, že za více či méně důležité je považují téměř všichni nebo alespoň většina na úrovni devadesáti procent dotázaných. Pokud provedeme porovnání s pořadím, jaké bylo zjištěno v roce 2008 (poslední sloupec tabulky 1), kdy byly naposledy zjišťovány hodnotové orientace (pořadí je určeno procentem odpovědi „velmi důležité“), došlo k vzestupu významu hodnoty „vlastního přesvědčení“, což patrně souvisí s vývojem a současným stavem v politické sféře.

O něco menší, i když stále výrazně převažující důležitost na úrovni od 70 % výše, pokud jde o součet podílů „velmi důležité“ a „spíše důležité“, dotázaní připisovali položkám jako „mít vždy své nerušené soukromí“, „podávat perfektní profesionální výkon“, „mít přátele, kteří mohou být užiteční“, „žít příjemně, užívat si“, „mít jakoukoli práci, aby nebral podporu“, „pomáhat těm, kdo pomoc potřebují“, „být oblíbený mezi lidmi“, „mít čas na své koníčky a zájmy“, „mít co nejvšestrannější vědomosti, všeobecný přehled o kultuře, vědě, technice, politice“. „podílet se na zlepšování života v místě bydliště“ a „být dobře informován o dění u nás a ve světě“. Stále ještě většinovou důležitost šetření zaregistrovalo i v případě položek „mít práci, která umožňuje zkoušet nové věci“, „aktivně se podílet na ochraně přírody“, „žít zajímavý, vzrušující život“ a „pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti“, kde součet obou podílů reprezentujících důležitost byl na či těsně pod úrovni dvou třetin. Naopak zbývající položky za důležité označila vždy už jen méně než polovina respondentů, přičemž nejmenší důležitost lidé připisovali životu podle náboženských zásad a prosazování politiky své strany či hnutí.

Dá se předpokládat, že pod uvedenými položkami existuje nějaká obecnější struktura hodnotových orientací, která pak ovlivňuje důležitost jednotlivých položek. Odpověď nám poskytuje analýza dané baterie položek pomocí faktorové analýzy. Výsledkem této analýzy je pět obecnějších hodnotových orientací, které nabízejí zcela logickou interpretaci potvrzující, že česká veřejnost má hodnotový systém vesměs hluboce internalizovaný. V následujícím přehledu jsou uvedeny položky, které utvářejí jednotlivé faktory nebo jinak, které jsou projevem obecných hodnotových orientací – v závorce je pak uvedeno (pracovní) pojmenování jednotlivých faktorů.

Analýza důležitosti jednotlivých hodnot pro muže/ženy, věkové a vzdělanostní skupiny, velikostní skupiny obcí a v souvislosti s politickou orientací prokázala, že

-mezi muži a ženami byl jediný rozdíl týkající se hodnot spojených se zastáváním řídicí funkce a podnikáním (pro muže jsou tyto hodnoty významnější). Trochu překvapivě nebyl zjištěn významný rozdíl v hodnotách spojených s rodinou, přáteli a zdravím.

-vliv věku na důležitost jednotlivých hodnot se týkal všech položek vázaných na práci včetně „vydělávání hodně peněz“ (logicky výrazně významnější pro mladší ročníky včetně těch, které se teprve připravují ve školách), dále pak na položky

spojené s aktivním životním stylem a užíváním si života, a pochopitelně na položky vztažené k přátelům.

-vliv vyššího vzdělání se projevil ve vyšší důležitosti některých položek vázaných na práci (smysluplnost, nové postupy) a v položkách vyjadřujících kulturnost a informovanost

-místo bydliště nevykázalo žádný vliv

-vliv politické orientace byl sice zjištěn u řady položek, ale zjevně jde o tzv. falešnou korelaci. Zjištěné vazby jsou vesměs vysvětlitelné tím, že politická orientace je podmíněna věkem a vzděláním. U hodnoty „prosazovat politiku strany“ se žádná vazba nezjistila.

Výsledky faktorové analýzy

1. faktor (dimenze): přátelé, rodina, hezké prostředí, zdravý život, soukromí, vlastní přesvědčení, ale také užívat si, mít čas na koníčky (*základní hodnoty spojené s každodenním životem*)
2. faktor: významné postavení, řídicí funkce, vlastní firma, užiteční přátelé, zajímavý život také spojeno s užívat si, mít čas na koníčky (*pracovní a životní kariéra*)
3. faktor: zajímavá práce, smysluplná práce (*práce jako hodnota sama o sobě*)
4. faktor náboženské zásady, politika strany, ochrana přírody, rozvoj obce, rozvoj demokracie (*občanská angažovanost*)
5. faktor: všeobecný přehled, informovanost a také rozvoj demokracie (*kulturnost a vzdělání*)

Za pozornost stojí, že „užívání si života“ a „aktivní životní styl“ je jak ve faktoru hodnoty každodenního rodinného života, tak ve faktoru zdůrazňujícím životní a pracovní úspěch.

Důležitost hodnot v našem životě je v CVVM sledována průběžně od počátku devadesátých let vždy stejnou baterií otázek. Rozhodli jsme se provést časové srovnání součtu odpovědí velmi důležité a píše důležité vzhledem k tomu, že tento součet je méně náchylný k meziročním turbulencím.

V porovnání s předchozím šetřením z května 2008 (viz tabulku 2) byly zaznamenány pouze minimální statisticky významné změny, což platí i pro srovnání s rokem 2006. V dlouhodobém měřítku z údajů v tabulce 2 vyplývá, že řada zkoumaných položek, zejména těch, které z hlediska hodnocení důležitosti stojí nahoře, vykazuje vysokou stabilitu, zatímco u některých jiných docházelo v průběhu času k poměrně výrazným změnám. Zajímavým vývojem prošly např. pracovní hodnoty, u kterých byl v průběhu 90. let minulého století patrný určitý ústup, který se však na jejich konci, patrně pod vlivem narůstající nezaměstnanosti, jež mohla hodnotu a důležitost práce v očích lidí zvýšit, obrátil v opačný trend a v současnosti jsou položky spojené s prací hodnoceny vesměs jako důležitější, než tomu bylo před cca 15 lety. Obdobný vývojový trend se objevuje i v případě položky „pomáhat těm, kdo pomoc potřebují“ reprezentující altruistické solidární hodnoty. Průběžný nárůst pak můžeme pozorovat u

některých hédonisticky orientovaných hodnot, jako „žít příjemně, užívat si“, „mít čas hlavně na své koníčky a zájmy“ či „žít zajímavý, vzrušující život“. Oproti 90. letům jako důležitější je vnímána i možnost „aktivně se podílet na ochraně přírody“, byť v tomto případě vidíme od roku 2004 zřetelný pokles. Značnými výkyvy pak procházejí některé nízko postavené hodnoty a především pak možnost „prosazovat politiku své strany“, která odráží nepříliš velký zájem o politiku ze strany české veřejnosti a do níž se zřejmě promítá i míra znechucení z momentální politické situace.

Tabulka 2: Důležitost různých hodnot 1990-2011

	1990	1994	1999	2004	2006	2008	2011
mít přátele, se kterými si dobře rozumí	96	96	95	97	95	97	95
žít ve spokojené rodině	97	98	97	97	95	96	95
pomáhat své rodině a přátelům	96	96	97	97	95	95	93
žít v hezkém prostředí	97	96	94	96	95	97	92
žít ve zdravém životním prostředí	98	96	95	96	95	95	92
žít podle svého přesvědčení	94	94	94	95	94	94	92
žít zdravě, starat se o své zdraví	96	93	94	95	91	94	90
mít zajímavou práci	88	81	82	92	89	92	88
mít práci, která má smysl, je užitečná	90	81	79	91	90	88	88
pomáhat těm, kdo pomoc potřebují	86	79	77	89	83	87	87
pracovat v kolektivu sympatických lidí	86	77	79	89	87	90	86
žít příjemně, užívat si	67	69	71	80	82	84	85
vydělávat hodně peněz	80	74	65	88	85	87	84
mít vždy své nerušené soukromí	83	78	79	83	85	86	84
mít čas hlavně na své koníčky a zájmy	67	69	70	76	77	80	80
podávat perfektní profesionální výkon	79	70	71	83	80	79	79
být oblíbený mezi lidmi	82	82	78	86	80	85	78
mít přátele, kteří mohou být užiteční	73	68	66	81	81	81	77
podílet se na zlepšování života v místě bydliště	70	55	53	77	74	73	73
mít jakoukoli práci	59	46	56	74	70	71	73
mít všeobecný přehled	71	66	70	78	73	73	71
být dobře informován o dění u nás a ve světě	81	65	71	80	75	72	71
mít práci, která umožňuje zkoušet nové věci	58	51	50	71	67	67	67
žít zajímavý, vzrušující život	54	52	53	62	64	63	64
aktivně se podílet na ochraně přírody	-	61	59	75	70	66	61
pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti	69	51	54	73	64	61	55
dosáhnout významného postavení ve společnosti	36	35	33	54	45	46	43
mít vlastní firmu, kde mohu být svým pánem	28	29	31	46	39	40	43
mít hezké věci, které nemá každý	38	39	33	38	41	38	38
mít práci, která umožňuje řídit činnost jiných lidí	30	29	26	41	37	34	36
žít podle náboženských zásad	37	28	29	39	28	29	30
prosazovat politiku své strany, hnutí	31	32	22	40	33	28	28

Pozn.: Součet odpovědí velmi důležité a spíše důležité. Dopočet do 100 % v každém políčku tabulky tvoří součet odpovědí spíše nedůležité, zcela nedůležité a neví. Položky jsou v tabulce seřazeny podle výše skóru velmi + spíše důležité v roce 2008.

Zdroj: IVVM 1990 (N = 1444), IVVM 1994 (N = 969), IVVM 1999 (N = 1007), CVVM květen 2004 (N = 1002), CVVM květen 2006 (N=1033), CVVM květen 2008 (N=1066), CVVM květen 2011 (N=1115).